

Beyin Yıkama

Elektrik akımlarıyla bombardıman edilen, saatlerce ayakta bataklıklar içinde tutulan, tabuta benzeyen sandıklar içinde çakıl ve cüruf üstünde kasları ağrıya ağrıya kramptan hareket-siz kalan ve buldukları kıpırdanamayacak kadar dar hücrede artık kafaları işlemeyen bir sürü insan! Bunlar Amerikan ordusunun en seçkin askerleridir ve beyin yıkamasına ve işkence ile bildiklerini itiraf etmeleri için düşman tarafından yapılacak işkencelere bu gibi ekzersizlerle alış-tırılmaktadır.

Küçük küi rengi beyin hücrelerinin «yıkama» olayı psikolojik etkinin mübalagalı bir şeklidir. 23 Ocak 1968 de Kuzey Koreliler tarafından esir alınan Pueblo Amerikan casus gemisinin mürettebatı kendilerine yapılan eziyet ve işkencelerin ve psikolojik işlemlerin etkisi altında istenilen her türlü itirafı imza etmekten çekinmediler. Macar din adamı Kardinal Mindszenty Budapeşte'de 1949'da Halk Mahkemesi tarafından vatana ihanet ve casusluk suçundan hüküm giydiği zaman iddia edilen her suç yaptığini söyleyerek kendi aleyhinde tanıklık etmişti :

• O gözleri kamaştıracak kadar aydınlatılmış beyaz bir duvarın önünde 84 saat arka arkaya 200 kere tekrarlanan sorulara cevap vermek zorunda bırakılmıştı;

• Kişiliği parçalayan ilaçlarla iradesi tamamiyle ortadan kaldırılmıştı;

• Son direncini de kırmak için önüne getirdikleri sekreteri Andras Zakar'ın ve iki rahibinin vücutları parça parça edilmişti.

Kamu oyu beyin yıkama denildiği zaman kötü niyetli sadistlerin bir nevi yumuşatma metodunu andığı halde, psikologlar onların bu vasıtalarının çoğunun daha az dozlarda bizde de mevcut olduğunu büyük bir endişe ile tespit ederler. Bir insanın serbest olduğu yerler :

1. İsteddiği gibi serbest karar verme imkânına sahip olması ve,
2. Esas itibarıyla istediği bu serbest kararları verebilme kabiliyetidir.

İmkanlar hakkında son sözü daima cemiyet söyler, kabiliyete gelince, bu her kişinin kendisine ait bir meseledir. Meselâ bir hükümet politik bir slogan olan «edenemelere cevaz yoktur» u telkin ederse, buna karşı olan her türlü kararları halkının beyinden çıkarmanın en iyi yolu üzerinde ve yıllarca bu sloganla çekiçlenen kafalar başka bir hareket tarzını ortaya çıkaracak kabiliyetlerden «temizlenmiş», yıkanmış olurlar. Bu yüzden bizim hayatımızda da —çok mütevazî bir nispettede olsa bile— beyin yıkanmasının izleri var demektir, çünkü halkın iş arkadaşlarının, oy verenlerin psikolojik bir baskı altında serbest karar verme yetenekleri, onlar bunun farkında olmadan, ellerinden alınmaktadır.

Daha 1901 yılında Rus psikologu Iwan Pawlow şartlı refleksleri bulmuştu. Bu, öğrenme sürecinin temel prensiplerinden biriydi. Pawlow yıllarca köpekler üzerinde deneyler yaptı ve onların beslenmeden önce ağızlarından salya akmasını sağladı. Bu besleme olayı bir de zil sesi ile birleştirildiği takdirde, kısa bir alışkanlık müddetinden sonra yalnız zilin çalması bile köpekte aynı etkiyi meydana getirmeye başladı. Bu bizi o kadar heyecanlandırarak bir şey değildir, fakat böylelikle canlı varlıkların belirli bazı dürtülere karşı otomatik bir tepki göstermelerinin mümkün olduğu ispatlanmış olur.

Bundan sonra Pawlow, deney hayvanlarında, kuvvetli psikolojik ve fizyolojik baskıların bu gibi reflekslerinin öğrenme olayına olan etkilerini inceledi. O hayvanları, zil işaretleriyle yemi verme arasındaki bekleme zamanlarını değiştirerek veya sinyalleri hayvanların anlayamayacağı bir

şekle sokarak, kızdırdı ve şaşırttı. Köpekler kuvvetli bir heyecana kapıldılar, daha fazla ürün saldılar ve sebepsiz havlamağa başladılar.

1904 yılının Nobel Ödülünü kazanan bilgin, monoton ve uzun zaman süren iş, güçlerin insanı sinir hastalıklarına uğrattığını ortaya çıkardı. Bu nevrozlar, sınırlara zarar veren çalışma durumları da beyin yıkamanın gereçlerindedir ve gelişim birbirini izleyen üç aşamadan meydana gelir :

1. Eşdeğer evre (safha) veya güvensizlik evresi

Bu aşamanın amacı kurbanın iradesini kırmaaktır. Bu maksat için tutuklu hücresinde izole edilir ve böylece tamamiyle nöbetçilerinin lütfuna bırakılmış olur, bu öyle bir bağımlılık durumudur ki, yalnız yardıma muhtaç bir çocuğun ana babasıyla olan ilişkileriyle kıyaslanabilir.

Bütün normal duyu dürtüleri (gürültü, görme etkenleri, dokunma duygusu v.b. gibi) sınırlanır. Bu dürtüce fakir durumun sonuçları Kanadalı bilginler (Bexton, Heron ve Scott) tarafından deneysel metodlara göre incelendiler. Deneklere günde bu iş için 20 dolar (200 lira kadar) verildi, güneş gözlüğü ve eldiven taktılar ve su geçmeyen bir odada izole edildiler. Başlangıçta durumları hoşlarına gitti. Sonra yavaş yavaş kendi kendileriyle konuşmağa başladılar ve hareket etme ihtiyacını hissettiler. Düşünme kabiliyetleri azaldı, huzursuz oldular ve iş sayıklamağa ve korku nöbetleri geçirmeğe kadar gelişti. Yalnız bir kaç denek sonuna kadar buna dayanabildi. Deneyden sonra ise kısa bir süre kolayca tesir altında kalacak bir mizaç gösterdiler.

Beyin yıkama, alışılmış yemek, uyku ve öteki alışkanlıkları büsbütün başka bir zaman planına göre değiştirmek suretiyle bir adım daha da ileri gider. Bu sayede beyini yıkanan kimse, Pawlow'un düzensiz zil çalması ve yemek safhalarına maruz bırakılan köpekleri gibi, şaşkına dönerler ve heyecanlanırlar. Çok parlak ışık veya gürültü yüzünden uykusuz bırakılmak insanın direnme kabiliyetini tamamiyle yok eder. Amerikan psikologlarından Kleinmann ve Dement'in deneylerine göre bu uykusuzluk kısa bir süre içinde sinirliliğe, yanlısama ve sanrıya ve nihayet tamamiyle çöküntüye sebep olur.

2. Paradoks safhası veya manipulasyon safhası.

Bu ana kadar erişilen durum, beyini yıkanan kişi için bir iş güvensizliğine ve tutsaklıktan önceki hayatı ile tamamen bir kesintiye, ayrılmaya sebep olur. Bu durumu daha da kuvvetlendirmek ve tespit etmek için düşünceler ve karakter, monoton kelimeler, dürtüler ve kaba hareketler ile ayrıca etki altında bırakılır. Kuvvetli duyu tepkileri bir taraftan, kendi kendini eleştirme, düşünme kabiliyeti ve sorumluluk bilinci yoksunluğu da öteki taraftan, bu safhayı belirlerler.

Belçikalı din adamı Bries van Collie bu kaba beyin yıkayıcılarla olan üç yıllık tecrübelerini şöyle anlatır: «İki asker beni havaya kaldırdı, iki tarafa sallayıp durdu ve sonra dümdüz yere fırlatıp attılar, S şeklinde kıvrıldılar, sırtımın üzerine dizleriyle bastılar, elleriyle omuz ve kollarıma dayanırken, bütün vücudumu iş işe geçecek şekilde bastırdılar... Adeta bütün organlarım çalışmaz bir hale gelmiş gibi oluyordu».

3. Ultraparadoks safhası veya şekerli ekme ve kırbaç safhası.

Bu dönemde tutsak her şeyden önce insanı bağılantıya, teması kaybeder ve ilk defa olarak sorguya çekilir. Kendisine zorlanmış şartların etkisi altında ve hür düşünme kabiliyetinden yoksun olarak, o bu «sorguyu», izole ve işkence durumundan bir kurtuluş telâkki eder, sorgucuya bir kurtarıcı gözüyle bakarak ona güven gösterir ve onun otoritesine karşı duygusal bir bağlılık geliştirir.

En elverişli koşullar altında tutsak, kendisine düzenli bir surette sunulan düşünce ve görüşleri kabul eder. Herhangi bir geri tepmeyi önlemek için o ana kadar «tespit edilmiş» suçluluk hislerinin devamlı ve gittikçe daha şiddetli bir şekilde tekrarı suretiyle kendi ve eski benliğine karşı olan korkusu ayakta tutulur.

Daha fazla direnç gösterme kabiliyetine sahip tutsaklar, saatlerce süren, insanı yıkıcı sorgulara katlanmak zorunda bırakılır ve tam son çöküş anının yaklaşmasından biraz önce bir kurtarıcının araya girmesi suretiyle bundan kurtarılırlar. Baskının bir süre için kaldırılması ve tekrar uygulanması, ceza ve övgü, kırbaç ve şekerli ekme gibi (Pawlow'un değişik zil sinyali

ve hakiki yem vermeye uygun olarak) yapılan, de-
ğişiklikler sonunda tamamiyle başarıya ulaşılır.

Kurtarıcının fonksiyonu bir hipnoz etkisine benzer. Fransız binbaşısı Alain Pujol bu hususta şunları söyler: «En ufak bir direnç göstermeden kelime ve izlenimlere maruz bırakılan tutsağın beyini herşeyi derin bir mest olma, (esrime) halinde kaydeder. Direnmenin son belirtileri de elektrik şok vasıtasıyla ortadan kaldırılır. Bir insanın bütün sorumluklarından, hatta düşünmenin azabından bile kurtulan tutsak artık ne yaptığının farkında olmadan itiraflarda bulunmağa hazır bir duruma girmiştir. Herhangi bir zorunluluk olmadan kolayca suçunu itiraf eder ve için garibi o kendisini, içinden gerçekten suçlu hisseder ve hatta basit suçların itirafları bile ona kâfi değildir ve kendisini tatmin etmez. Beyin yıkama denilen bu şeytanî mekanizma insan vicdanının tamamiyle felce uğramasına sebep olur».

Bununla beraber her zamanki ipnoz, suni uyutmada vicdanın normal olarak devam etmesine rağmen, beyin yıkamanın uyutma etkisi yeni bir vicdan meydana getirir. Orwell'in «Yıl 1984» kitabıyla ilgili olarak Londra'da BBC de yapılan deneyler televizyonun bile bir ipnoz aracı olarak kullanılabileceğini göstermiştir. Aynı şekilde Amerikalı fizikçi C.R. Schafer de Illinois Üniversitesinde verdiği bir konferansta geleceğe ait bir karamsarlığı ortaya atmıştır: «Bir bebeği doğuştan birkaç ay sonra «elektrolize» etmek ve canlı varlıkları robot haline getirmek kabildir. Basit bir makina insanının yapılması, böyle bir çocuğun 16 yaşına kadar büyütülmesine oranla belki on kere daha ucuza mal olabilir...»

Gerçekten beyin yıkama metodları zayıf şek-

liyle bile çok etkilidir, çünkü onlar genel psikolojik mekanizmalara dayanırlar. Kişiliği ortadan kaldıran bu metodlar hiç farkına varılmadan günlük hayatımıza bile uygulanabilir.

Beyin yıkama misalinde psikolojik işlemlerin imkânları belirgin olarak ortaya çıkar ve biz de —farkına varmadan— onlarla karşı karşıya kalırız:

- Cemiyetle ilgili ve politik sonucunu görmenin mümkün olmadığı, karanlık, olayların verdiği güvensizlik,
- Otoritenin, nüfuzlu ve yetkili kimselerin bağımlılığında bulunmak,
- Çocuklukta yanlış eğitim görmek yüzünden benlik bilincinin baskı altında tutulması,
- Eğitim sırasında anlayış noksanından ceza ve övgünün değiştirilmesi,
- Mesleki iş yorgunlukları veya imtihanlar v.b. dolayısıyla devamlı ruhi yüklenmeler,
- Bununla ilgili olarak yemek, uyumak v. b. gibi sabit alışkanlıkların bozulması,
- Geniş ölçü ve ilişkiler içinde düşünmenin başarısızlığı.

Bu şartların herkesin özellik ve kişiliklerine göre başka etkileri olacağı tabiidir. Cemiyetin gelişmesi, ekonomi ve endüstrideki eğilimler, meslek ve yaşadığımız iş hakkındaki görüşlerimiz göze çarpmayan ve aslında nispeten zararsız beyin yıkamaları olarak kabul edilebilir.

Hobby'den

Koleksiyonlarında eksik sayıları olan okuyucularımızın dikkatine :

Bilim ve Teknik 2 ay sonra 3 cü cildini tamamlamak üzeredir. Eksik sayıları olan okuyucularımızın bunları biran önce sağlamalarını bilhassa tavsiye ederiz, çünkü elimizdeki eski sayı stoku gittikçe azalmaktadır.